
Književna poročila

Čisto mi čelo i savjest je čista,
Ne trebam trobojkom skrivati grudi,
Da P' mi je u sreću narod i ljubav,
Tko ima pravo, da sumnja i sudi?!

je sedaj z zanosom ubral strune na čast srbskim borcem: 1912, Vi umirete, Vladimiru Vidriću itd. Opustivši svoj individualistični ekskluzivizem, je hkratu stopil bliže svojim kajkavskim rojakom in zdaj pa zdaj zakrožil «prav horvacki»: Takisto so nastali «Kipci i popevke», o katerih sva pred leti z Golarjem poročala na tem mestu.

Domjaničev stih je preprost in tekoč. Težkih oblik se na splošno ne loteva. Tu pa tam kak motto kaže na drage mu vzornike: narodna pesem, Župančič, Kette, Verlaine, zlasti Rusi, kot Lermontov in Puškin, iz katerih je posamezne vrstice ponekod kar neizpremenjene vplel v lastne kitice, nadalje P. Althof in drugi Nemci. Tako vsebuje «Poslednje pismo» — morda nehote — dosloven verz iz Heineja: Und ich hab' es doch ertragen, aber fraget nur nicht, wie (Ipak preboljeh i tiho se smirih, Samo me nemojte pitati, kako). A. D.

«Zaročenca» (I promessi sposi), milanska zgodba iz 17. stoletja. Odkril in preuredil Alessandro Manzoni. Poslovenil dr. Andrej Budal. Izdala in založila «Narodna knjigarna» v Gorici. 1925. Cena broš. iztisu 30 L, vez. 34 L. Za Jugoslavijo (franko) broš. 85 Din, vez. 95 Din. 576 strani in 36 ilustracij.

Poročilo glede te sijajne knjige mi je olajšal prevajalec sam s svojo razborito razpravo o Manzonijevi Italiji, o avtorjevem življenju, pesniškem, dramskem, zgodovinsko-znanstvenem kakor tudi umetniško-pripovednem delovanju, predvsem o «Zaročencih», in poslednjič o Manzonijevi šoli. Dodati sem se namenil samo nekaj podrobnosti, ki utegnejo še osvetliti Manzonijev pomen.

«Zaročenca» sta edina italijanska knjiga, ki je takoj po svojem nastanku stopila v duhovni krog svetovnega pismenstva. W. Scott, izpočetka Manzoniju zgled in vzor, je nemudoma posnel učenčevo tehniko v lastni povesti The Fair Maid of Perth. Na apeninskem polotoku pa je nastala dolga vrsta bolj ali manj pustih in priskutnih nadaljevanj, od katerih so nekoliko boljši: Gualtierijev «Neznanec» (Innominato), Balbianijev «Lasco il bandito della Valsassina» in «Figli di Renzo Tramaglino e di Lucia Mondella» (sinovi naših zaročencev), Rosinijeva «Monaca di Monza» itd. «Zaročenca» so stihotvorci prelivali v osmerce in tercine kakor i v melodrame, živopisci so delali slike po njihih motivih, zgodovinarji raziskovali zadevno dobo, krajeslovci pa skušali točno zaslediti pozorišče romantične povesti. Ta najbolj ponarodnela knjiga Dantejeve domovine je do tik pred tekočim stoletjem dočakala nad 170 izdaj, se prelagala v razne jezike, 17krat na nemščino. Goethe se je izjavil o njej: «Vtisk je pri čitanju tolikšen, da venomer iz ganotja padaš v občudovanje in iz občudovanja zopet v ginjenost... Manzonijska notranja izobrazba se kaže tu na taki višini, da mu je težko najti kaj sličnega.» Panegirik Giordani je smatral delo kot nekaj divnega in božanskega, ga imenoval oporo narodnemu duhu ter hotel, da bi se vedno novič bralo, se razglašalo po vseh cerkvah in krčmah, stari in mladi naj bi se ga na pamet učili.

Manzoni je najjačji tvoritelj značajev, kar jih ima italijansko slovstvo. Njegova Lucia utegne biti najizvirnejši karakter polotoške književnosti, ki je navzlic leposlovnemu obilju dokaj uborna z dobro očrtanimi liki. Bogatejša je v tem oziru dialektična literatura, sosebno milanski pesnik Porta, ki je vsekakor vplival na svojega velikega rojaka. Kakor Porta tako spada tudi Manzoni med

Kronika

največje humoriste v deželi, koder zveni «mili si»: njegov župnik Abbondio je po Grafovem zatrdilu za donom Quijotom najbolj šegava in šaljiva oseba svetovnega knjištva. Kakor soplemenika Verri in Coco, tako je i Manzoni zagotavljal, da «Promessi sposi» ni plod njegovega truda, marveč najden in predelan star rokopis. Ne glede na to zvijačo je vse dejanje sam izumil: izmed važnejših osebnosti je edini kardinal Borromeo zgodovinski. Za vzorec patru Cristoforu je morda služil istinit redovnik imenjak, ki je v Milanu negoval okužence. Ripamontijeva kronika je bržkone dala nekaj potez Brezimeniku in gospé iz Monze, ki se razen tega zdi nekoliko posneta po Diderotovi «Redovnici».

Nekdanji Pastúškin in Labud je tokrat opravičeno nastopil s pravim imenom. Njegov prevod je prav lep, skoro bi rekel vzoren. Malokdaj se te ob gladki slovenščini poloti želja, da bi se ozrl v izvirnik. To se mi je zgodilo na str. 422: pogledal jih je s k o n c e m očesa (li guardò con la coda dell' occhio), kar Valjavec sloveni bolj umljivo: s k r i v a j pogledati... Če grešim, p o p r a v i me (correggimi, 185) bi se lahko glasilo: posvari (opomni) me!... Dve vglobljeni očesi (due occhi incavati, 44) bi kazalo izpremeniti v vdrte oči... Romanski jeziki ljubijo modalen glagol za naš prislov: s e j e k o n č a l oblačiti (finì di vestirsi, 305) = se je (do kraja) oblekel; so tekmovali v uživanju nizkih cen (facendo a gara a goder..., 391) so uživali kakor za stavo...

Kar mi je nad vse priljubilo prelagalca, je njegova vestnost. Prisvojil si je kakor le malokdo nasvete raznih recenzentov iz poslednje dobe. O tem svedoči popravki na str. 568., ki jih po vsem videzu že ni mogel več uporabiti v besedilu samem. Vendar seznamek še ni popoln. «Rajši» naj ne stoji samo na str. 480, temveč i na 9. in drugod, «majhen» namesto «mali» je trikrat nadomeščen, še večkrat pa ne. Pogosto rabi pisec ta pridevnik brez potrebe: male državice (554), malo dekletce (fanciullina, 127), mala četica (una piccola scorta, 279) itd. Bergla (393) bodi brez j kakor str. 177, saj nje latinska prednica f e r u l a ga takisto pograša. Zavedela se je (s'era risentita, 339) ne: zavedla! Blagostanje (Wohlstand, 394) je manj primerno svojstvu naše govornice nego blaginja, blagovitost, imovitost; izprememba bi bila toliko prikladnejša ker vsebuje tudi izvirnik dve soznačnici: agiatezza in mediocrità. Germanskih «rev» in sorodnic je kar preveč, ko imamo toliko pristnih nadomestkov. Katekizemski «zapopaden biti» (essere compresi, 4) se dá bolje povedati: vmes (obsežen, vštet...) biti. Po naše je prav: jezero se neha in se začinja zopet Adda (1). Ni li prekrepro rečeno «razbojniki» za «bravi», ki jih Nemec prevaja z «bewaffnete Diener»? S temi zgledi seveda še nisem izčrpal vseh pegic, a neumorni nositelj slovenske misli si jih lahko sam razbere iz Breznikove brošurice. Monumentalni knjigi pa želim čim več odjemalcev tostran in onstran sedanjih mejnikov.

J. Šega.

KRONIKA

Drama. (Sezona 1924/25.) Sodobna umetnost ne zadovoljuje. Ne zadovoljuje literarna umetnost, ne gledališka, ne slikarstvo, ne glasba. Ni treba biti prerok, ako trdiš, da se bo zdravi produktivni človek ali preprosti občan bodočih pokolenj čudoma čudil in strmé zgražal nad nizko stopnjo velike večine sodobne umetnosti, nad premnogimi gorostasnimi, razumsko skonstruiranimi produkti, nad duševno propastjo in pomanjkanjem tvornosti ter nad strašnimi zablodami